

**Міністерство освіти та науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Факультет агрономії та захисту рослин
Кафедра генетики, селекції та насінництва**

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ

**Методичні вказівки
для самостійного вивчення дисципліни**

для здобувачів освітнього ступеня доктора філософії третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 201 «Агрономія»

Харків – 2024

Міністерство освіти та науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет агрономії та захисту рослин
Кафедра генетики, селекції та насінництва

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ

Методичні вказівки
для самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів освітнього ступеня доктора філософії третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 201 «Агрономія»

Затверджено
рішенням навчально-методичної
комісії факультету
агрономії та захисту рослин
Протокол _17_____
від _18___ червня _____ 2024 р.

УДК 631.526.3(072)
М 52

Схвалено на засіданні кафедри генетики, селекції та насінництва
Протокол № ___11___ від _13.06__2024р.

Рецензенти:

Яровий Г.І. доктор с.-г. наук, професор, зав. кафедри плодоовочівництва і зберігання продукції рослинництва ДБТУ;

Криворученко Р.В. канд. с.-г.наук, доцент кафедри генетики, селекції та насінництва ДБТУ.

М 52

Методика експертизи сортів: метод. вказівки для самостійного вивчення дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної форми навч. спец. 201 Агрономія; Держ. біотехнол. у-нт; уклад.: Т.І. Гопцій, О.В. Гудим – Харків: [б. в.] 2024. – 40 с.

Методичні вказівки для самостійного вивчення дисципліни «Методика експертизи сортів» розроблено відповідно до навчальної програми. Видання включає програму та структуру навчальної дисципліни, теми практичних занять, теми для самостійної роботи здобувачами, рекомендовану літературу, питання до підсумкового контролю. Видання призначено здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної форми навчання зі спеціальності 201 «Агрономія».

УДК631.526.3(072)

Відповідальний за випуск: Гудим О.В., старший викладач

© Т.І. Гопцій,
О.В. Гудим.2024
© ДБТУ, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1.Структура програми навчального курсу «Методика експертизи сортів».....	9
2. Програма навчальної дисципліни	10
3. Структура навчальної дисципліни.....	12
4. Теми практичних занять.....	13
5. Теми для самостійної роботи.....	16
6. Методи контролю.....	16
7. Програмні питання до вивчення дисципліни «Методика експертизи сортів».....	23
8. Рекомендована література	25
9. ДОДАТКИ.....	29

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Методика експертизи сортів» складено відповідно до програми підготовки фахівців ступеня вищої освіти «доктор філософії» зі спеціальності 201 «Агрономія»

Освітній рівень третій

Спеціальність 201 Агрономія

Семестр I

Лекції 34 год

Практичні заняття 40 год

Самостійна робота 76 год

Всього 5 кредити/150 год

Форма контролю – залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Методика експертизи сортів» є набуття теоретичних і практичних знань з передовими досягненнями реєстрації та реалізації прав на сорти рослин в Україні та в країнах-членах Міжнародного Союзу з охорони нових сортів рослин (UPOV) та Європейського Союзу (CPVO). Теоретичний та практичний курс дисципліни дасть змогу освоїти сортову діагностику кількісних та якісних характеристик сортів – кандидатів, його стійкості до стресових факторів середовища, визначення пластичності, адаптивності сортів у процесі трансформації їх господарсько-біологічної, споживчої та інтелектуальної цінності.

Метою курсу «Методика експертизи сортів» є вивчення сорту як об'єкта інтелектуальної власності, який є відмінний, однорідний і стабільний та придатний для поширення в Україні, який може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесенню шкоди рослинному та тваринному світу, збереженню довкілля. Знання міжнародного та вітчизняного правового забезпечення для регулювання дій у сфері охорони

прав на сорти рослин, дозволить практично застосувати схему діючих законодавчих і нормативних актів за умови набуття, охорони та реалізації селекціонером немайнового та майнового права на сорт рослин.

Завдання дисципліни полягає у формуванні у здобувачів знань щодо основних сучасних методів ідентифікації сортів, необхідних для практичної допомоги як в селекційній практиці під час оцінки вихідного матеріалу, так і в процесі державного випробування при проведенні комплексу досліджень з кваліфікаційній експертизі. Повна реалізація потенційних можливостей сорту значною мірою залежить від рівня підготовки спеціалістів, які зобов'язані знати генетичну природу контролю ознак, методи оцінки сортів, їх ідентифікації, правові засади реєстрації та обігу сортів.

Доповнює компетентності, якими повинен володіти здобувач:

Загальні компетентності:

ЗК.3 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК.4 Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові компетентності):

СК.3 Здатність здійснювати науково-педагогічну та освітню інноваційну діяльність у закладах вищої освіти з використанням сучасних технологій навчання.

СК.6 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері агрономії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК.11 Здатність до розроблення теоретичних і практичних основ організації селекційного процесу при селекції на макро- та мікроознаки.

Програмні результати навчання:

ПРН.2 Висувати і перевіряти гіпотези; обґрунтовувати та інтерпретувати результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного або комп'ютерного моделювання.

ПРН.3 Планувати і виконувати теоретичні й експериментальні дослідження з агрономії та дотичних наукових напрямів з використанням

сучасних методів, технологій та інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН.04 Створювати інформаційні бази та володіти сучасним інструментарієм для пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації, зокрема, статистичними методами аналізу даних великого обсягу та/або складної структури..

ПРН.7 Глибоко розуміти загальні принципи та методи аграрних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері агрономії та викладацькій практиці.

ПРН.8 Розробляти і викладати в закладах вищої освіти фахові дисципліни агрономічного спрямування з використанням сучасних технологій навчання.

ПРН.13 Проводити визначення селекційної цінності вихідного і селекційного матеріалу з використанням параметричних і непараметричних методів аналізу.

Програмні результати науково-педагогічної практики:

ПРНПП.01 Уміти проектувати і реалізувати навчальні проекти.

ПРНПП.02 Застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін агрономічного спрямування і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі вищої школи.

ПРНПП.03 Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам вищої освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі повинні знати:

- вимоги Міжнародної конвенції щодо правової основи охорони прав на сорти рослин;

- законодавчі та нормативно-правові документи щодо регулювання державної науково-технічної експертизи сортів рослин ;
- правила проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин.;
- сучасні методи ідентифікації сортів;
- методику проведення експертизи на ВОС;
- методику проведення експертизи сортів на придатність до поширення в Україні;
- типи експертиз сортів сільськогосподарських рослин

Внаслідок вивчення курсу здобувачі повинні вміти:

- здійснювати опис сорту згідно методики на ВОС, аналізувати опис сорту, наданий заявником
- проводити математично-статистичне опрацювання результатів експертизи сортів, щодо їх відповідності критеріям охороноздатності;
- застосовувати методики закладання польових дослідів для проведення експертизи сортів;
- вести польовий журнал та журнал математично-статистичного опрацювання результатів, визначати довірчі інтервали для встановлення кодів прояву кількісних ознак за програмою «Var row»;
- працювати з базою «Експертиза на ВОС»;
- працювати з базою «АРМ Сортівпробувач»;
- за результатами польової експертизи приймати рішення щодо реєстрації сорту з подальшим занесенням до Державного реєстру сортів рослин, та Реєстру патентів.

Міждисциплінарні зв'язки:

Методика експертизи сортів, базуючись на основних методах досліджень: гібридизації та добору використовує досягнення інших біологічних наук таких як: ботаніка, фізіологія, біохімія, генетика, цитологія, рослинництво, землеробство, фітопатологія і ентомологія, екологія, технологія переробки та зберігання продуктів. Необхідність таких знань полягає у тому, що сучасне сільськогосподарське виробництво пред'являє

значні вимоги до нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур. Так, знання ботаніки дає змогу селекціонеру орієнтуватися в систематиці вихідного матеріалу, необхідного для створення сорту чи гібриду. Закономірності, пов'язані з механізмами фотосинтезу, живлення, імунітету рослин, розкривають ряд можливостей організмів (продуктивність, стійкість проти стресових факторів, хвороб і шкідників). Положення генетики про дискретність спадковості, вчення про мутації і модифікації, поняття про генотип і фенотип, домінантність і рецесивність гомо- і гетерозиготність, гетерозис, новоутворення при гібридизації мають виключно важливе значення для розвитку теоретичних основ селекції.

Ці знання є основою для регулювання дій у сфері охорони прав на сорти рослин, дозволить практично застосувати схему діючих законодавчих і нормативних актів за умови набуття, охорони та реалізації селекціонером немайнового та майнового права на сорт рослин.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

1 Структура програми навчального курсу «Методика експертизи сортів»

Найменування показників	Рівень вищої освіти, галузь знань, спеціальність	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 20 «Аграрні науки та продовольство» Спеціальність 201 «Агрономія»	Вибіркова
Модулів – 2	Освітня кваліфікація «Доктор філософії з агрономії»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		1-й
Самостійна робота – 76		Семестр
Загальна кількість годин – 150		2-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної робота здобувачів – 8	Ступінь вищої освіти: «Доктор філософії»	34 год.
		Практичні
		40 год.
		Лабораторні
		–
		Самостійна робота
		76 год.
		Вид контролю: поточний, модульний контроль, залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1 Формування сортових рослинних ресурсів

Тема 1. Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин та його завдання

Конвенція УПОВ. Нормативно-правова база. Загальні принципи експертизи сортів

Тема 2. Кваліфікаційна експертиза сортів рослин на придатність до поширення в Україні.

Мета та завдання Типи експертиз. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин». Правила проведення кваліфікаційної експертизи сортів. . Умови проведення кваліфікаційної (технічної) експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні .Оформлення і закладання дослідів, особливості агротехніки, збирання й обліку урожаю. Господарсько-цінні показники: урожайність, якість продукції, стійкість до шкочинних факторів Положення про Державний Реєстр сортів рослин України

Тема 3. Насіння та садивний матеріал

Вимоги до насіннєвого та садивного матеріалу. Оцінка та контроль за насінням та садивним матеріалом.

Розділ 2. Основи кваліфікаційної експертизи

Тема 4. Сортובה сертифікація

Значення сортової ідентифікації для правової охорони, формування національних сортових ресурсів, сортової сертифікації та міжнародної торгівлі. Міжнародна організація економічного співробітництва та розвитку ОЕСР Міжнародна асоціація по насіннєвому контролю ІСТА. Система ІСО. Міжнародні стандарти сортової сертифікації сільськогосподарських культур

Тема 5. Методичне забезпечення кваліфікаційної експертизи сортів рослин.

Методика проведення експертизи сортів на відмінність, однорідність та стабільність. Методи ідентифікації сортів рослин. Морфологічний опис.

Кодова формула сорту. Метод молекулярних маркерів, метод ПЛР в ідентифікації сорту Види паспортизації сортів.

Тема 6. Алгоритм пакетної обробки результатів експертизи.

Методика обробки результатів аналізу кількісних ознак. Групування кількісних ознак. Класифікатор виду. Програма «Варіаційний ряд». Пороги однорідності.

Тема 7. Формування національних сортових ресурсів.

Ринок сортів та гібридів. Свідоцтво на авторство. Свідоцтво про державну реєстрацію сорту.

Розділ 3. Формування гербарних колекцій еталонного фонду

Тема 8. Формування гербарних колекцій.

Формування гербарних колекцій еталонного фонду видів та родів рослин, що підлягають правовій охороні. Підготовка гербарних колекцій еталонного фонду сортів рослин, що охороняються

Тема 9. Післяреєстраційне вивчення сортів сільськогосподарських культур.

Методичні основи після реєстраційного вивчення сортів. Методичне забезпечення після реєстраційного вивчення сортів. Післяреєстраційний контроль якості сортів. Нормативно-правове регулювання збереженості сортів. Форми контролю

Тема 10. Договори у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин

Загальні положення. Договір про передачу майнового права на сорт. Основні положення договору. Договір про передачу прав на використання сорту. Основні положення договору. Особливості державної реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

3. Структура навчальної дисципліни «Методика експертизи сортів»

Назва розділів та тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота
		усього	в тому числі					усього	в тому числі			
лекції			лабораторні	практичні	лекції				лабораторні	практичні		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1 <i>Формування сортових рослинних ресурсів</i>												
Тема 1. Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин та його завдання	14	6	2		4	8						
Тема 2. Кваліфікаційна експертиза сортів рослин на придатність до поширення в Україні	14	6	2		4	8						
Тема 3 Насіння та садивний матеріал	14	6	2		4	8						
<i>Разом за розділом 1</i>	42	12	6		12	24						
Розділ 2 <i>Основи кваліфікаційної експертизи</i>												
Тема 4. Сортובה сертифікація	14	8	4		4	6						
Тема 5. Методичне забезпечення кваліфікаційної експертизи сортів рослин	14	8	4		4	6						
Тема 6 Алгоритм пакетної обробки результатів експертизи.	14	8	4		4	6						
Тема 7 Формування національних сортових ресурсів	14	8	4		4	6						
<i>Разом за розділом 2</i>	56	16	16		16	24						

Розділ 3 <i>Формування гербарних колекцій еталонного фонду</i>											
Тема 8 Методика закладання еталонних колекцій	10	4	2		2	6					
Тема 9 Формування гербарних колекцій	10	4	2		2	6					
Тема 10 Післяреєстраційне вивчення сортів сільськогосподарських культур	16	8	4		4	8					
Тема 11 Договори у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин	16	8	4		4	8					
Всього годин	150	74	34		40	76					

4. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин
		денна форма навчання
1	Методика експертизи на ВОС (UPOV) та CPVO (ES). Робота з методиками. Визначення кодової формули сорту.	4
2	Опис сортів зернових культур (пшениця м'яка, пшениця тверда, жито, тритикале, овес, ячмінь) та кукурудзи за методикою експертизи на ВОС	4
3	Опис сортів зернобобових культур (горох, соя, квасоля звичайна, нут, чина) за методикою експертизи на ВОС	4
4	Опис сортів олійних культур (соняшник, ріпак, мак олійний, гірчиця біла) за методикою експертизи на ВОС	4

5	Опис сортів луб'яних культур (льон-довгунець, коноплі, бавовник) та цукрових буряків за методикою експертизи на ВОС	4
6	Опис сортів кормових культур (злакові та бобові) за методикою експертизи на ВОС	4
7	Опис сортів круп'яних культур (гречка, рис, сорго, просо) за методикою експертизи на ВОС	4
8	Опис сортів картоплі. Визначення морфологічних ознак світлових паростків картоплі у лабораторних умовах	4
9	Біохімічні методи ідентифікації	4
10	Генетичні методи ідентифікації	2
11	Математично-статистична обробка результатів експертизи на ВОС за програмою «Варіаційний ряд»	2
	Разом	40

5. Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма навчання
1	Закон України „Про охорону прав на сорти рослин”. Державна реєстрація сорту. Критерії заборони. Державна реєстрація прав на сорти рослин. Критерії охороноздатності. Майнове право на сорт.	10
2	Директива Міжнародної конвенції UPOV з охорони прав на сорти рослин, технічні документи TG, TGR. Положення ЄС про охорону прав на сорти рослин, документи CPVO. Шляхи	10

	європейської інтеграції.	
3	Вивчення нормативно-правових документів: Постанов Кабінету Міністрів, наказів Мінагрополітики, положень, інструкцій, розпоряджень Держсортслужби та Українського інституту експертизи сортів рослин стосовно правової охорони сортів рослин.	8
4	Ведення Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні; Державного реєстру прав власників сортів; підготовка Паспортів	8
5	Освоєння та розробка типів договорів у сфері правової охорони інтелектуальної власності сортів рослин.	10
6	Принципи та механізм нарахування роялті селекціонерам, як авторам сортів. Охорона прав власників сортів. Патент - правовий документ	10
7	Нормативно - правові документи, які регламентують спірні ситуації з автором, власником сорту, товаровиробником та споживачем. Збереженість сорту, перевірка збереженості сорту шляхом після реєстраційного контролю	10
8	Державна інспекція з охорони прав на сорти рослин. Права та обов'язки. Інспекторський нагляд та контроль. Супроводжуючі юридичні документи при розв'язанні спірних питань щодо правової охорони сортів рослин	10
	Разом	76

Самостійна робота здобувачів під час лекцій

1. Конспектування лекцій і відпрацювання конспекту лекцій у позаурочний час шляхом порівняння записів з відповідним розділом підручника, який здобувач вивчав. Після цього внести доповнення до конспекту лекцій, уточнити деякі положення і продумати (розповісти собі) весь текст лекції.

2. Проведення лекційної атестації здобувачів шляхом:

- видача завдань (короткі за формою, але змістовні) за темою лекції, відповідь у кінці лекції;
- на початку лекції видати кожному здобувачу картку для відповіді з попередньої лекції, відповіді через 5-10 хвилин здаються лектору;
- видача завдань для випереджального вивчення відповідного теоретичного матеріалу.

Самостійна робота є доповненням до основного матеріалу курсу, яка є обов'язковою для вивчення і буде оцінюватись як додаткові знання здобувача при атестаціях, передбачених програмою курсу.

Методи навчання

При вивченні курсу «Методика експертизи сортів» використовуються такі методи навчання:

1. Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – словесні (лекція, бесіда, розповідь), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (вивчення методів постановки польового експерименту на дослідному полі).

2. Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу: індуктивні, дедуктивні, аналітичні і синтетичні.

3. Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань -репродуктивні, продуктивні, а саме: дослідницькі, пошукові, частково-пошукові;

4. Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота з підручниками і

науковою літературою, текстами лекцій, лабораторно-практичних і семінарських занять, робота з комп'ютером, виконання тестових завдань, тощо.

6. Методи контролю

Форма підсумкового контролю успішності навчання залік.

Контроль знань, умінь і навичок студентів – невід'ємна складова педагогічного процесу та форма зворотного зв'язку при вивченні курсу «Методика експертизи сортів» використовуються такі види контролю: 1) поточний; 2) періодичний (проміжний); підсумковий.

Поточний контроль – контроль рівня знань та вмінь у процесі навчання, який проводиться на лекціях, лабораторно-практичних заняттях. Його види та форми:

Експрес опитування – опитування на засвоєння попередньої лекції (на початку чергової лекції); опитування під час лекції на розуміння її суті; контроль за засвоєнням матеріалу лекції; співбесіда; програмований контроль знань (картки, вирішення проблемних і ситуаційних завдань, тестування); модульний контроль.

Поточний (проміжний) контроль – це контроль після вивчення розділу, теми змістових модулів. Він включає такі види контролю: контрольні роботи; колоквіуми; тестові опитування; контроль за формуванням практичних умінь і навичок; контроль за умінням вирішувати професійно-орієнтовані завдання.

Підсумковий контроль – це контроль, який здійснюється в кінці вивчення курсу. Це семестровий контроль: комплексні тестові контрольні завдання, залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2				Змістовий модуль № 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10	5	5	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка **«відмінно» - 90-100 балів** - виставляється здобувачу, який при відповіді на запитання показав всебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, правильно та повністю виконав поставлене завдання, уміє грамотно інтерпретувати одержані результати; продемонструвати знання основної і додаткової літератури, передбачені на рівні творчого використання.

Оцінка **«добре» - 74-89 балів** виставляється здобувачу, якщо при відповіді на запитання він виявив повне знання програмного матеріалу, передбачене на рівні аналогічного відтворення, правильно виконав поставлене завдання, показав володіння практичними вміннями та

навичками, але припустився окремих несуттєвих помилок, які не мають принципового значення.

Оцінка **«задовільно» - 60-73 балів**. - виставляється, якщо при відповіді на запитання здобувч виявив повні знання основного програмного матеріалу в обсязі, що необхідний для подальшого навчання і роботи, у цілому справився з поставленим завданням, але при цьому окремими вміннями та навичками володів невпевнено, припустився незначних помилок в арифметичних розрахунках, демонстрував здатність упоратися з виконанням завдань, передбачених програмою на рівні репродуктивного відтворення.

Оцінка **«незадовільно» - 35-59 балів** - виставляється, якщо при відповіді на запитання здобувач виявив серйозні прогалини в знаннях основного матеріалу, зробив принципові помилки, не зміг розв'язати задачу і провести розрахунки тощо. При визначенні загальної оцінки враховуються, результати поточного, контролю з лабораторних, практичних, семінарських занять, колоквіумів, які відбулися в період, за який проводиться модульний контроль, а також результати захисту індивідуальних завдань та звітів з лабораторних (практичних) робіт, передбачених навчальною програмою з конкретної дисципліни, та самостійної аудиторної й позааудиторної роботи здобувачів з даної дисципліни.

7. Програмні питання до вивчення дисципліни «Методика експертизи сортів»

1. Правова охорона селекційних досягнень в рослинництві.
2. Сорт рослин як об'єкт інтелектуальної власності.
3. Механізм набуття сортом статусу правової охорони.
4. Загальне та спеціальне законодавство України у сфері охорони прав на сорти рослин.
5. Процедура реєстрації сорту рослин в Україні.
6. Критерії щодо набуття прав інтелектуальної власності на сорт.
7. Патент, термін його дії.
8. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію.
9. Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності.
10. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин
11. Види прав інтелектуальної власності на сорт 10 рослин, породу тварин
12. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин.
13. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом.
14. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин
15. Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України
16. Заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України
17. Порядок митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності

18. Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності
19. Призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру
20. Призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу
21. Спрощена процедура знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності
22. Зміна маркування на товарах та їх упаковці.
23. Взаємодія митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності.
24. Використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності
25. Регулювання відносин щодо використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності.
26. Об'єкти прав інтелектуальної власності.
27. Документ, що свідчить про право заявника подавати заявку на сорт, якщо заявник не є автором.
28. Додаткові документи або відомості про сорт рослини, що реєструється.
29. Формальна експертиза заявки.
30. Кваліфікаційна експертиза заявки.
31. Грошові виплати, пов'язані з охороною прав на сорти рослин.
32. Визначення відповідності сорту критеріям відмінності однорідності та стабільності.
33. Визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності безпосередньо у заявника.
34. Експертиза на придатність на поширення сорту.
35. Виникнення майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту.

36. Внесення змін до Реєстру патентів щодо майнових прав інтелектуальної власності на сорт за ініціативою особи, якій належать такі права.

37. Внесення змін до Реєстру сортів за ініціативою особи, якій належать права на сорт.

38. Підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту).

39. Підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкритої ліцензії) та її офіційну публікацію.

40. Подання клопотання про вчинення будь-яких дій, пов'язаних з розглядом заявки, визначених Законом України «Про охорону прав на сорти рослин».

41. Поновлення строку вчинення будь-яких дій, пов'язаних з розглядом заявки, визначених Законом України «Про охорону прав на сорти рослин».

42. Визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності (випробування гібрида).

43. Проведення кваліфікаційної експертизи заявки на сорт рослин (за перший і кожний наступний рік).

44. Організація та діяльність державної служби з охорони прав на сорти рослин України.

45. Діяльність Українського інституту експертизи сортів рослин.

46. Забезпечення державного контролю та нагляду за збереженістю сортів.

47. Проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин як суб'єктів інтелектуальної власності.

48. Державне випробування сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

49. Науково-методичне керівництво державною експертизою сортів.
50. Контроль за додержанням юридичними і фізичними особами законодавства з питань охорони прав на сорти рослин.
51. Підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності та збереження державної власності.
52. Набуття прав інтелектуальної власності на сорти рослин, їхню реєстрацію та реалізацію.
53. Український інститут експертизи сортів рослин.
54. Виконання фундаментальних, прикладних та інших науково-дослідних робіт з науково-технічної експертизи сортів рослин та сортової сертифікації.
55. Науково-методичне та методологічне забезпечення кваліфікаційної експертизи сортів рослин.
56. Науково-інформаційна та редакційно-видавнича діяльність у сфері охорони прав на сорти рослин.
57. Розробка проектів нормативно-правових актів щодо складання та подання заявок на сорти рослин.
58. Організація та забезпечення зберігання дослідних зразків насіння та садивного матеріалу, які надають разом з документами заявки відповідно до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».
59. Перевірка збереженості сортів, ділянковий (грунтовий) та лабораторний сортовий контроль, післяреєстраційне сортовивчення.
60. Формування колекції загальновідомих сортів рослин та колекції сортів з еталонними ознаками, які використовують для проведення польових досліджень з кваліфікаційної експертизи сортів рослин.
61. Контроль зберігання власниками сортів та володільцями патентів офіційних дослідних зразків насіння і садивного матеріалу, у порядку визначеному Компетентним органом.

62. Визначення технологічних показників якості сортів рослин та біохімічні дослідження рослинного матеріалу з використанням підконтрольних речовин.

63. Надання послуг із вивчення та діагностики наявних генетичних модифікацій у зразках насіння та рослинного матеріалу.

64. Наукове обґрунтування формування ринку сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності.

65. Підготовка наукових кадрів, освітня діяльність та підвищення кваліфікації фахівців з питань охорони прав на сорти рослин та сортової сертифікації.

66. Науково-технічне та нормативно-методичне інформування з питань охорони прав на сорти рослин та сортової сертифікації.

67. Методи ідентифікації сортів рослин.

68. Методика проведення експертизи сортів виду *Zea mays* на відмітність, однорідність та стабільність.

69. Методика проведення експертизи сортів виду (*Triticum aestivum* L.) на відмітність, однорідність та стабільність.

70. Методика проведення експертизи сортів виду (*Pisum sativum* L.) на відмітність, однорідність та стабільність.

71. Кваліфікаційна експертиза з визначення показників придатності до поширення сортів пшениці.

72. Кваліфікаційна експертиза з визначення показників придатності до поширення сортів гороху.

73. Кваліфікаційна експертиза з визначення показників придатності до поширення сортів соняшнику.

74. Строк проведення обов'язкових польових і лабораторних досліджень з кваліфікаційної експертизи сортів.

75. Методична оцінка проведення комплексу польових і лабораторних досліджень з кваліфікаційної експертизи.

8. Рекомендована література

Основна

1. Беловол С. А., Слинько В. Г., Дрожчана О. У., Черненко Б. С. Селекційні досягнення в системі охорони прав інтелектуальної власності. Особливості правової охорони сортів рослин в Україні. Селекційні досягнення в Україні: проблеми правової охорони та перспективи вдосконалення захисту: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 22-23 листопада 2018 р.). Миколаїв, 2018. С. 42-46.
2. Василюк П. М. Організація та діяльність Державної служби з охорони прав на сорти рослин України. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 37. С. 195-199.
3. Кісіль Н. В. Сорти рослин як об'єкт судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. Криміналістика и судебная экспертиза. 2015. Вип. 60. С. 461-470.
4. Керівництво з проведення формальної експертизи документів заявки на сорт рослин і кваліфікаційної (технічної експертизи сортів рослин. Міністерство аграрної політики України. Державна служба з охорони прав на сорти рослин. Київ: 2007. С. 119.
5. Кириченко В.В., Рябчун Н.І., Єльніков М.І. Спеціальна селекція і насінництво польових культур: навчальний посібник. Харків: ІР ім.. В.Я. Юр'єва НААН України, 2010. 462 с.
6. Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Загальна частина. / Український інститут експертизи сортів рослин; уклад.: С. О. Ткачик, О. І. Присяжнюк, Н. В. Лещук. 4-те вид., випр. і доп. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2017. 119 с
7. Методика проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність до поширення в Україні / Український інститут експертизи сортів рослин; уклад.: А. А. Лівандовський, Т. М. Хоменко та ін.; за ред. С. О. Ткачик. Вінниця, 2016. 82 с.

8. Методика проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні / Український інститут експертизи сортів рослин; уклад.: Києнко З. Б, Костенко Н. П. та ін.; за ред. С. О. Ткачик. Вінниця, 2016. 74 с
9. Методика проведення експертизи сортів рослин групи овочевих, картоплі та грибів на відмінність, однорідність і стабільність. / за ред. Ткачик С.О. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 1145 с.
10. Методика проведення експертизи сортів рослин групи олійних на відмінність, однорідність і стабільність / за ред. Ткачик С.О. 2-ге вид., випр. і доп. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 178 с.
11. Методика проведення експертизи сортів рослин групи технічних на відмінність, однорідність і стабільність / за ред. Ткачик С.О. 2-ге вид., випр. і доп. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 188 с.
12. Методика проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні / За ред. Ткачик С.О. 3-тє вид., випр. і доп. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2017. 74 с.
13. Методика проведення експертизи сортів рослин картоплі та груп овочевих, баштанних, пряно-смакових на придатність до поширення в Україні (ПСП) / За ред. Ткачик С.О. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2017. 95 с.
14. Молоцький М.Я., Васильківський С.П., Князюк В.І. Селекція і насінництво сільськогосподарських культур: підручник К. : Вища освіта, 2006. 458 с.
15. Методологічні основи управління продукційним процесом соняшнику: монографія / В. В. Кириченко, Л. Н. Кобизєва, В. П. Коломацька, К. М. Макляк, Н. М. Леонова, Ю. Є. Огурцов, Ю. І. Буряк, В. К. Рябчун, Є.О. Домарацький [та ін.] ; за ред. В. В. Кириченка/ НААН, ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН, Державний біотехнологічний університет. Харків, 2022. 528 с.
16. Щипак Г. В. Тритикале і пшениця: селекція на адаптивність, урожайність, якість : монографія Київ : НАН України, Волинська державна

с.–г. дослідна станція Інституту картоплярства НААН, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН, 2019. 480 с.

17. Кириченко В. В., Гур'єва І. А., Кузьмишина Н. В., Рябчун В. К., Чернобай Л. М. Інтенсифікація використання генофонду кукурудзи в гетерозисній селекції / за ред. академіка НААН В.В. Кириченка, НААН Харків : ІР ім. В. Я. Юр'єва, 2019. 326 с.

18. Соя (*Glycine max* (L.) Merr.) / В.В. Кириченко, С. С. Рябуха, Л.Н. Кобизєва, О. О. Посилаєва, П. В. Чернишенко : монографія / Харків : НААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, 2016. 400 с.

19. Методичні рекомендації з вивчення генетичних ресурсів зернобобових культур / Л.Н. Кобизєва, О. М. Безугла, С. І. Силенко, В. В. Колотилов, Т. В. Сокол, К. І. Докукіна, А. О. Василенко, І. М. Безуглий, Н. О. Вус / Харків : НААН, ІР ім. В. Я. Юр'єва, 2016. 84 с.

20. Каталог сортів гречки селекції Подільської державної аграрно–технічної академії / під ред. Алексеєвої О. С.; МАППУ, УААН, НДІ круп'яних культур ПДАТУ – Кам'янець–Подільський, 2003.40 с.

21. Квашук О. В. Сучасні інтенсивні технології вирощування круп'яних культур : Навч. посіб. / Мін . аграр. політ України ПДАТУ. – Кам'янець–Подільський: ФОП Сисин О.В. «Абетка», 2008. 244 с.

22. Кириченко В. В., Гур'єва І. А., Рябчун В. К., Кузьмишина Н. В., Вакуленко С. М., Степанова В. П. Класифікатор–довідник виду *Zea mays* L. Харків : ІР. ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2009. 83 с.

Додаткова

1. Лісовал А.П. Методи агрономічних досліджень. К.: НАУ, 2002. 247с.

2. Тимошенко І.І., Майшук З.М., Косилович Г.О. Основи наукових досліджень в агрономії. Львів: ЛДАУ, 2004. 111 с.

3. Куртин Н.П., Петак Г.М. Основи наукових досліджень у агрономії. Ужгород, 2001. 73 с.

4. Волкодав В. В. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських культур. Державна комісія України по випробуванню та охороні сортів рослин. 2000. Т.1. 100 с.

5. Горбатенко І. Ю. Основи наукових досліджень. 2001. 92 с

Електронні інформаційні ресурси

1. Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин: Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/209/95-%D0%B2%D1%80>.

2. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2018-п>.

3. Про затвердження Порядку ведення реєстру заявок на сорти рослин. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2018-п>

4. Про затвердження Порядку ведення реєстру патентів на сорти рослин. Постанова Кабінету Міністрів України – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-2018-п>).

5. Про затвердження критеріїв заборони поширення сортів рослин в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D0%BF>. 15

6. Про заходи щодо реалізації Закону України "Про охорону прав на сорти рослин. Постанова Кабінету Міністрів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1183-2002-%D0%BF>.

7. Правила складання та подання заявки на сорт рослин. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0781-18>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Збори за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2002

Код платежу	Назва платежу	Сума, грн
150	За подання заявки на сорт рослин	1300
151	За проведення кваліфікаційної експертизи заявки на сорт рослин (за перший і кожний наступний рік): визначення відповідності сорту критеріям відмінності однорідності та стабільності	1900
152	За проведення кваліфікаційної експертизи заявки на сорт рослин (за перший і кожний наступний рік): визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності безпосередньо у заявника	210
153	За проведення кваліфікаційної експертизи заявки на сорт рослин (за перший і кожний наступний рік): експертиза на придатність на поширення сорту	4070
154	За виникнення майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту	500
155	За видачу завіреної копії свідоцтва про державну реєстрацію сорту рослин	200
156	За видачу завіреної копії патенту на сорт рослин	500
157	За внесення змін до Реєстру патентів щодо майнових прав інтелектуальної власності на сорт за ініціативою особи, якій належать такі	600

	права	
158	За внесення змін до Реєстру сортів за ініціативою особи, якій належать права на сорт	600
159	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за перший рік	400
160	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за другий рік	450
161	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за третій рік	550
162	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за четвертий рік	650
163	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за п'ятий рік	800
164	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за шостий рік	950
165	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за сьомий рік	1100
166	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за восьмий рік	1300
167	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин	1600

	(чинності патенту): за дев'ятий рік	
168	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за десятий і кожний наступний рік	1900
169	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрити ліцензію) та її офіційну публікацію: за перший рік	200
170	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрити ліцензію) та її офіційну публікацію: за другий рік	225
171	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрити ліцензію) та її офіційну публікацію: за третій рік	275
172	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та	325

	сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за четвертий рік	
173	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за п'ятий рік	400
174	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за шостий рік	475
175	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за сьомий рік	550
176	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про	650

	готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за восьмий рік	
177	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за дев'ятий рік	800
178	За підтримання чинності виключного права володільця патенту в разі подання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяви про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрито ліцензію) та її офіційну публікацію: за десятий і кожний наступний рік	950
179	За підтримання чинності майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин: за перший – п'ятий рік	350
180	За підтримання чинності майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин: за шостий – десятий рік	900
181	За підтримання чинності майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин: за одинадцятий – п'ятнадцятий рік	2000
182	За підтримання чинності майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту	2500

	рослин: за шістнадцятий і кожний наступний рік	
183	За подання клопотання про вчинення будь-яких дій, пов'язаних з розглядом заявки, визначених Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» (частина 3 статей 16 і 22, частина 5 статті 25, частина 8 статті 26, частини 5 і 9 статті 28, частина 6 статті 40)	500
184	За поновлення строку вчинення будь-яких дій, пов'язаних з розглядом заявки, визначених Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» (частина 8 статті 26, частина 6 статті 27, частина 5 статті 28, частина 2 статті 30)	1000
186	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за перший рік з нарахуванням штрафу 50%	600
187	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за другий рік з нарахуванням штрафу 50%	675
188	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за третій рік з нарахуванням штрафу 50%	825
189	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за четвертий рік з нарахуванням штрафу 50%	975

190	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за п'ятий рік з нарахуванням штрафу 50%	1200
191	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за шостий рік з нарахуванням штрафу 50%	1425
192	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за сьомий рік з нарахуванням штрафу 50%	1650
193	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за восьмий рік з нарахуванням штрафу 50%	1950
194	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за дев'ятий рік з нарахуванням штрафу 50%	2400
195	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту): за десятий і кожний наступний рік з нарахуванням штрафу 50%	2850
196	За проведення кваліфікаційної експертизи заявки на сорт рослин (за перший і кожний наступний рік): визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності (випробування гібрида)	5700

Державна система охорони прав на сорти рослин

Процедура державної реєстрації прав на сорти рослин

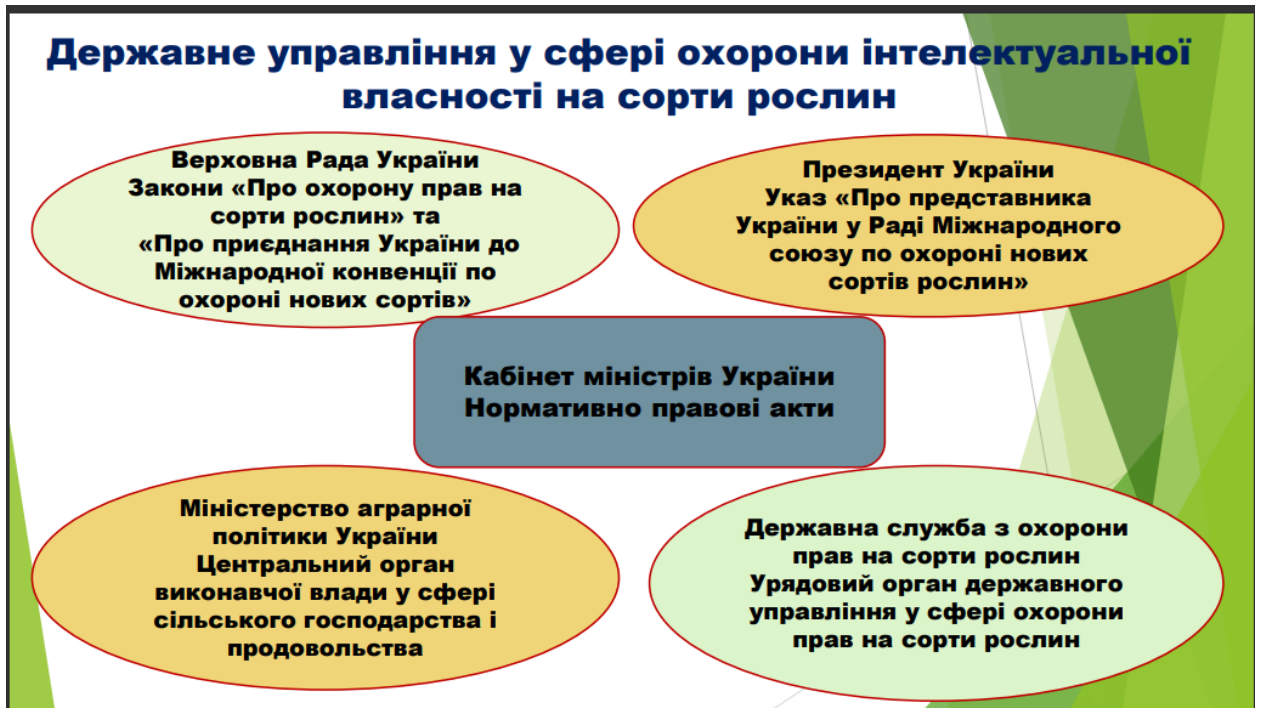

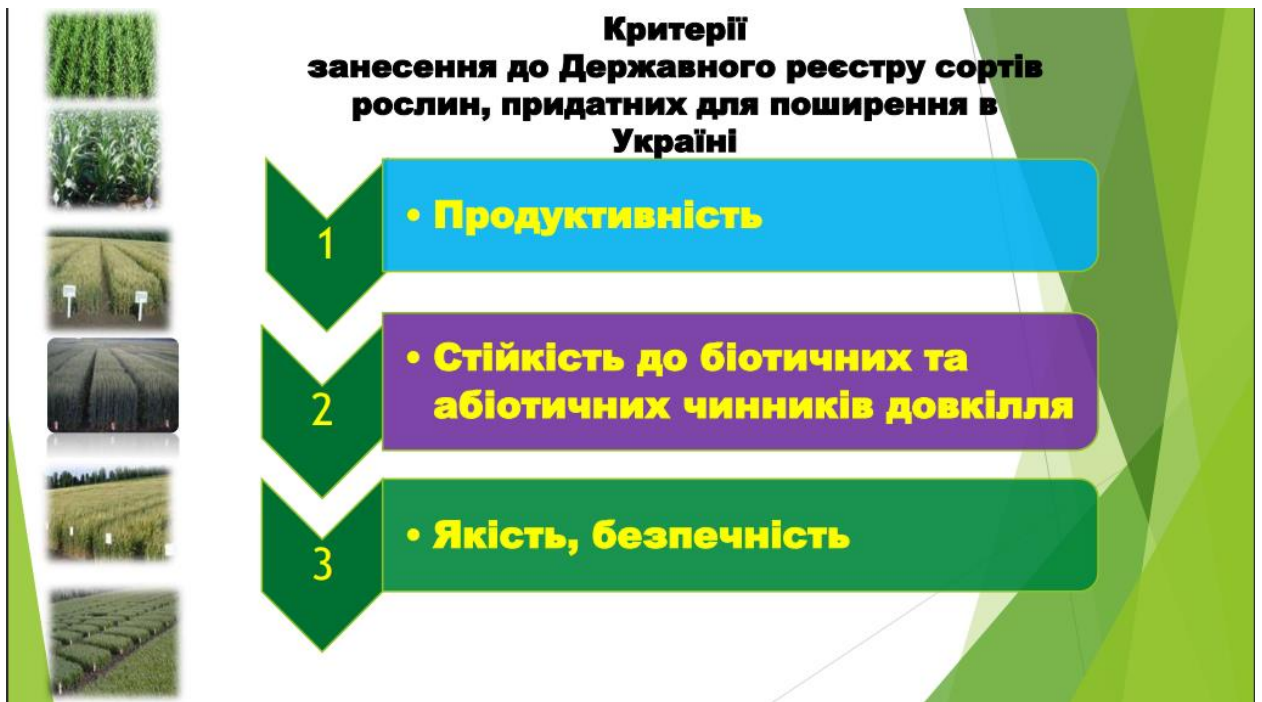
Схема кваліфікаційної експертизи сорту для видачі патенту

Схема етапів правової охорони сорту

Навчальне видання

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ

Методичні вказівки
для самостійного вивчення дисципліни

Укладачі:
Гопцій Тетяна Іванівна
Гудим Олена Володимирівна

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. _.

Наклад ___ пр.

Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44